

сування та взявши на озброєння найкращі управлінські технології проектного менеджменту, можна з упевненістю братися за розробку і реалізацію найскладніших та наймасштабніших програм загально-національного реформування.

Разом з тим, слід усвідомлювати, що від результатів реформування інфраструктурних галузей національної економіки залежатиме не тільки якість нашого з вами життя, але й те, що ми зможемо залишити у спадок усім наступним поколінням українців – і це є чи не найголовнішою тезою концепції сталого розвитку, яку ми здатні вже сьогодні спільними зусиллями перетворити на реальність.

1. Богатыренко В.В., Завязкина Т.И., Меженко Ю.С., Полидович Ю.Б., Попов Ю.В., Степура А.В., Хаткина Н.В. Большой энциклопедический иллюстрированный словарь. – Донецк: ООО ПКФ «БАО», 2008. – 816 с.

2. Бабасв В.М. Управління проектами. – Харків: ХНАМГ, 2006. – 244 с.

3. CIA Factbook, April 2009 / Інтернет-сайт Центрального розвідувального управління США. – Режим доступу: <https://www.cia.gov>.

4. Адміністративно-територіальний устрій та сталий розвиток регіону (концептуальні основи та методологія) / В.М.Бабасв, Л.Л.Товажнянский та ін. – Харків: НТУ «ХПІ», 2006. – 316 с.

Отримано 27.05.2010

УДК 35 : 574 : 32 (477) : 342

Ю.Д.ПОПОВИЧ

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління

Національної академії державного управління при Президентові України

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЇЗАЦІЇ УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Аналізується сучасний стан екології та екологічної політики в Україні в умовах європейського курсу держави, зроблено спробу оцінити державне управління в сфері охорони навколишнього природного середовища та значення сталого розвитку країни для подальшого інтегрування до європейської спільноти.

Анализируется современное состояние экологии и экологической политики в Украине в условиях европейского курса страны, сделана попытка оценить государственное управление в сфере охраны окружающей среды и значение устойчивого развития страны в процессе европейской интеграции.

The basic aspects of public administration on ecology problems, environmental policy realization and sustainable development of Ukraine on the way of European integration of Ukraine are considered in the article.

Ключові слова: державне управління, екологічна політика, сталий розвиток, екологізація, концепція, екологічна свідомість.

Сьогодні Україна знаходиться на порозі масштабних суспільно-

політичних змін, що дає шанс модернізувати країну з урахуванням фундаментальних тенденцій світового розвитку. Аналіз діючої системи державного екологічного управління показує, що для організації ефективної управлінської діяльності слід чітко виділяти об'єкти і суб'єкти управління, використовувати сучасні методи та засоби забезпечення управлінських функцій, аналізувати та намагатися адаптувати досвід посткомуністичних країн Центральної та Східної Європи (ЦСЄ). Україна сьогодні прагне стати повноцінним членом Європейської Спільноти. Провідну роль у прийнятті країнами ЦСЄ правил і норм законодавства ЄС з охорони навколишнього природного середовища відіграли зовнішні стимули, пов'язані з обумовленістю членства в ЄС [1].

Загострення глобальних екологічних проблем у другій половині ХХ ст. призвело до необхідності їхнього врегулювання та розв'язання на світовому рівні. Концепція сталого розвитку в рамках ООН та її структур розглядається як основа забезпечення інтегрованого підходу до питань міжнародної політики у ХХІ ст. Проте розрив між рівнями соціально-економічного розвитку індустріальних країн і країн, що розвиваються, нині досяг таких масштабів, що обидві сторони сприймають його як фундаментальну загрозу міжнародній стабільності на всій Землі. Саме тому високорозвинені держави розглядають стійкий розвиток як стратегію, що дає можливість скоротити масштаби цього розриву та зменшити рівень зумовленого ним соціального напруження у відносинах з країнами, що розвиваються.

За таких умов однією з найважливіших проблем, яку необхідно розв'язати Україні, є визначення її позицій і підходу до розвитку екологічної політики у сфері міжнародних відносин, розробки науково обґрунтованої політико-правової бази участі у міжнародному природо-і ресурсоохоронному співробітництві. Для розробки зовнішньополітичних аспектів стратегії важливе значення має аналіз тенденцій змін щодо найважливіших компонентів екосистем провідних держав світу та України, від яких залежить життя людства: земельного фонду, атмосфери та водних ресурсів. Слід проаналізувати також, як впливає на забруднення навколишнього середовища діяльність людини [2].

Україні реально загрожує небезпека виникнення новітньої «екологічної завіси», що відділятиме її від решти Європи. З огляду на це Україна потребує поступового наближення своєї політики до стандартів ЄС, що буде здійснюватися з урахуванням національних інтересів, умов та можливостей, а головне орієнтуватиметься на нові, перспективні еколого-економічні механізми, що нині формуються в ЄС в рамках його стратегії сталого розвитку.

Досліджуючи проблеми реалізації екологічної політики в умовах європейської інтеграції України, а також прогнозуючи можливі напрями та шляхи її реалізації ми виходили з матеріалів міжнародних, всеукраїнських, міжрегіональних конференцій, нарад, що відбувалися в рамках реалізації відповідних проектів.

Проблема сталого розвитку в рамках екологічної політики ЄС є важливим елементом реалізації природоохоронної політики. Ця тема набуває все більшої популярності під час дискусій науковців, політиків, фахівців з питань, що пов'язані з європеїзацією України та реальними загрозами на цьому шляху. Однією з першочергових загроз постає адаптація екологічного законодавства України до вимог спільної екологічної політики ЄС. Оскільки вирішенням даного завдання та розробкою пріоритетних напрямків сталого розвитку займається Міністерство охорони навколишнього природного середовища України, то воно і грає ключову роль у проведенні державної екологічної політики, координує роботу інших органів виконавчої влади у даній сфері дослідження. Плідно працюють над цією темою вітчизняні та зарубіжні науковці, серед яких Ю.Шемшученко, О.Лазор, В.Трегобчук, М.Лесечка, О.Муравих [1, 3, 6, 7] та ін.

Виходячи з проблематики дослідження завданням даної роботи є аналіз сучасної екологічної ситуації в Україні та державного управління у сфері природоохоронної політики.

Розвиток виробництва і зростання масштабів господарської діяльності, в ході яких людина використовує дедалі більшу кількість природних ресурсів, зумовлюють тотальне посилення антропогенного тиску на довкілля та порушення рівноваги в навколишньому природному середовищі. А це, в свою чергу, призводить до загострення соціально-економічних проблем.

Соціально-економічний розвиток має ґрунтуватися на принципах врахування можливостей природних комплексів витримувати антропогенні навантаження і забезпечувати нормальне функціонування біосфери і локальних екосистем. Від цього вирішальною мірою залежать їх корисна продуктивність, якість і комфортність життєвого середовища, екологічне та економічне благополуччя населення того чи іншого регіону.

Як стверджує науковий дослідник В.Трегобчук, погіршення стану, деградація і виснаження ресурсів довкілля зумовлені передусім такими чинниками, як недостатньо екологічно обґрунтоване використання природно-ресурсного потенціалу, відсутність комплексності у веденні господарської діяльності, в освоєнні та експлуатації територій і корисних копалин тощо. У процесі господарської діяльності порушу-

ється генетична цілісність ландшафтів. До цього призводять екологічна незбалансованість структури сільськогосподарських угідь, ігнорування екологічної ємності та ерозійної стійкості ландшафтів під час їх використання, надмірна у багатьох регіонах країни розораність території, нерациональне ведення лісового господарства без урахування екологічних функцій лісів тощо [3].

Погоджуючись з автором статті «Концепція сталого розвитку для України», неважко дійти висновку, що екологічна проблема є не тільки природоохоронною, скільки соціально-економічною. Адже йдеться про нормальні умови життя та здоров'я людини. Тому необхідно вживати рішучих і невідкладних заходів на всіх рівнях управління – загальнодержавному, регіональному та локальному. Глобальна за своєю суттю ресурсо-екологічна проблема має розв'язуватися кожною державою залежно від її природно-екологічних і соціально-економічних особливостей.

В умовах панування централізованої командно-адміністративної системи економіка України формувалася без належної оцінки екологічного стану окремих регіонів. І, як наслідок, – виникнення регіональних центрів з надмірною концентрацією промислових виробництв, які характеризуються підвищеним забрудненням довкілля та інтенсивним використанням природних ресурсів. Практично майже всі екологічні складові потенціалу сталого розвитку – земля, вода, ліси, сільгоспугіддя, надра – зазнали значного антропогенного впливу [4]. Сучасна екологічна криза ставить під загрозу розвиток України. Для її подолання необхідне вироблення державної екологічної політики з домінантою відтворення природного потенціалу, екологічного оздоровлення водних басейнів і законодавчого підпорядкування цьому господарської, комерційної та інвестиційної діяльності.

Найнагальнішою проблемою сучасності є безпека існування людської цивілізації. Модель існування, яку вибрало людство протягом останніх двох століть, у період свого найінтенсивнішого розвитку, передбачає суттєві протиріччя між отриманням суспільних вигод від використання природних ресурсів, застосування певних технологій тощо, та ризиків і збитків для довкілля, природи в цілому [5].

На початку 1990-х років у всьому світі набула популярності ідея сталого (збалансованого) розвитку (sustainable development). Сталий розвиток найчастіше визначається як такий розвиток країн і регіонів, коли економічне зростання, матеріальне виробництво і споживання, а також інші види діяльності суспільства відбуваються в межах, які визначаються здатністю екосистем до відновлення, поглинання забруднень, і підтримувати на достатньому рівні життєдіяльність нинішнього

та прийдешніх поколінь [5].

Слід зазначити, що саме формальне перенесення в національне законодавство вимог *acquis* Спільноти визнається недостатнім для позитивного висновку про те, що та чи інша держава гармонізувала свою правову систему з європейською. Потрібно, щоб відповідні правові норми були впроваджені на практиці. Необхідно продемонструвати, що держава має управлінські та юридичні можливості для застосування законів Співтовариства. Таким чином, механізм гармонізації екологічного законодавства з правом навколишнього середовища ЄС має слідувати за такою схемою: розробка та прийняття національних законодавчих актів, адаптованих до вимог права ЄС; їх практичне впровадження; примусові заходи до виконання встановлених вимог; можливість оцінки досягнутих результатів (ефективність законодавства) [6].

Сьогодні екологічна політика України регулюється Основними напрямками державної політики України в галузі охорони навколишнього природного середовища, природних ресурсів і забезпеченні екологічної безпеки.

Та на жаль, в Україні екологічна складова, незважаючи на численні міжнародні природоохоронні зобов'язання та сподівання суспільства, і досі не стала державним пріоритетом. Україна і досі не має Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища, Національної стратегії сталого розвитку. Лише 17 жовтня 2007 р. Розпорядженням Кабінету Міністрів України, під тиском НУО та міжнародної спільноти, було схвалено Концепцію Стратегії національної екологічної політики України на період до 2020 року [5].

Безумовними частинами екологічної політики в демократичному суспільстві слід вважати: належну та ефективну систему державного управління у сфері охорони, невиснажливого використання та відтворення природних ресурсів; належний державний та громадський нагляд за дотриманням чинного природоохоронного законодавства та міжнародних природоохоронних зобов'язань країни; належну інформаційну політику щодо довкілля; належний рівень екологічної експертизи екологічно небезпечних проектів; належну систему прийняття державних рішень з питань, що стосуються довкілля, яка б передбачала обов'язкове залучення громадськості; належну систему відповідальності влади, конкретних посадових осіб та громадян за порушення принципів збалансованого розвитку, норм та положень природоохоронного законодавства; належну освітню та просвітницьку діяльність [6].

Сталий розвиток як інтеграція економічних, соціальних та екологічних цілей в діяльності людей є великим політичним викликом. Ак-

тивна відповідь на цей виклик в Україні, дозволить, з одного боку, впроваджувати нову модель еко-соціальної ринкової економіки як сучасну «стратегію розвитку», що спрямована на всебічне покращення якості людського життя. А з іншого боку, вона служитиме надійною основою для євроінтеграційного процесу та вступу України до ЄС на наступному етапі його розширення, оскільки критерій «сталого розвитку» безсумнівно виходитиме на перший план.

Без усвідомлення того, що рівень людського життя безпосередньо пов'язаний з екологічним станом – неможливо ефективно вирішувати соціально-економічні, політичні, культурні проблеми розвитку як міст, так і регіонів, зокрема, та держави, загалом [7].

Впровадження безперервної екологічної освіти для сталого розвитку та активне пропагування в суспільстві принципів здорового життя в гармонії з природою – одне з найскладніших завдань модернізації українського способу життя. Така освіта є нагальним завданням, оскільки Україна надзвичайно відстала від сучасного уявлення про екологічно сталу економіку та способів її забезпечення [8].

Нині дехто з вчених висловлює думку, що людська здатність створювати досконалі речі значно випередила свідомість, що з прогресом технологій падає мораль. З нагромадженням знань, зокрема, про закономірності розвитку природи, послаблюється етичне почуття природи. Зменшився безпосередній контакт більшості людей з природою, а отже сприйняття і розуміння її процесів і явищ. Людина, далека від природи, не усвідомлює не тільки масштабів антропогенного впливу на природу, але й своєї залежності від природи (стан здоров'я, якість продуктів харчування, забезпеченість рекреаційних потреб, тощо), хоча залежність розвитку суспільства в цілому від природи виявляється у формі природних обмежень економічного розвитку (дефіцит деяких природних ресурсів), залежності вирішення продовольчої проблеми від природних умов – у впливі стану навколишнього середовища на стан здоров'я населення.

Сьогодні створилася ситуація, за якої використання природних ресурсів без достатніх знань про те, якими будуть наслідки змін, стає неприпустимим. Успішне розв'язання проблеми екологічної безпеки можливе лише за умови освіти громадян в поєднанні з їхнім екологічним вихованням. Екологічна освіта виступає як самостійний елемент загальної освіти. Екологічне знання включає усвідомлення та розуміння дії екологічних законів, принципів взаємовідносин різних об'єктів природи між собою та з людиною, організації, управління, використання природи та її ресурсів для забезпечення життєдіяльності людини та людства, необхідності побудови відносин між природою і людиною

на розумних началах, на принципах функціонування ноосфери [2].

Екологічні емпіричні знання, яких людина набуває здебільшого у повсякденному житті, можуть забезпечувати розвиток екологічної свідомості з обмеженим описовим розумінням зовнішнього боку природних явищ і процесів. Однак чим глибший рівень розкриття суті природних явищ і процесів відтворює система екологічних знань, тим ґрунтовніше формується свідомість людини, яка засвоює ці знання. Тобто йдеться про те, що чим більшою мірою людина засвоює інформацію на теоретичному (щоправда, поєднаному з емпіричним) рівні пізнання, тим повнішим і об'єктивним буде її знання, тим вищим буде рівень її екологічної свідомості, екологічного світогляду [2].

Екологічна свідомість, якщо вона досягла певного рівня, активізує природоохоронну діяльність, і в цьому виявляється регулююча функція свідомості щодо практичної діяльності. Екологічна свідомість – це відображення не тільки діяльності щодо захисту природи, але й ставлення до неї, до умов, в яких вона перебуває, оцінка ситуації, зважування цілей і можливостей їхнього досягнення.

Як засвідчив аналіз проблеми антропогенного впливу на природне довкілля України об'єктивно вимагають радикальної екологізації суспільно-політичної думки, посилення уваги до вирішення природоохоронних проблем на всіх рівнях організації суспільства, пошуку новітніх підходів їхнього розв'язання на основі пріоритету екологічних законів і наукових знань. В умовах незалежної національно-державної розбудови України з'явилася об'єктивна можливість зменшення негативного антропогенного впливу на природне довкілля шляхом формування основ та реалізації сучасної Національної екологічної політики, заснованої на високих технологіях і загальнолюдських пріоритетах. Закон «Про охорону навколишнього природного середовища» є основою забезпечення екологічних прав громадян України. Проте, подібно до інших вітчизняних законів, він страждає серйозним недоліком – відривом від дійсності: багато його вимог, досить резонних в екологічних відношеннях, за сучасних умов не можуть бути виконаними. Це своєрідна заявка на майбутнє, тому неможливо допустити, щоб Закон «Про охорону навколишнього природного середовища» залишився лише декларацією про наміри.

Сталий розвиток України та її національна безпека можуть стати можливими лише за умови збереження природних систем і підтримки відповідної якості навколишнього середовища. Збереження та відновлення природних систем має стати одним із пріоритетів діяльності держави і суспільства. Разом з цим, незаперечною залишається істина, що, як все починається з малого, так і наближення української політи-

ки до європейських стандартів неможливе без формування екологічної свідомості, екологічної культури та екологізації управління на місцевому рівні. Ми нарешті повинні включити природне середовище в систему соціально-економічних відносин, розглядати його як найцінніший компонент національного надбання.

1. Муравых А.И. Управление экологической безопасностью. – 2-е изд. – М.: РАГС, 2007. – 288 с.
2. Стратегії розвитку України: теорія і практика / За ред. О.С.Власюка. – К.: НІСД, 2002. – 864 с.
3. Трегобчук В. Концепція сталого розвитку для України // Вісник НАН України. – 2002. – №2. – С.24-28.
4. Національна доповідь України про гармонізацію життєдіяльності суспільства у навколишньому природному середовищі. – К.: Спец. видання до V Всєєвропейської конференції міністрів навколишнього середовища «Довкілля для Європи», 2003. – 128 с.
5. Всеукраїнська громадська організація «Національний екологічний центр України». – Режим доступу: www.nescu.org.ua.
6. Екологічне право України / За заг. ред. Ю.С.Шемшученка. – К.: ТОВ «Вид. «Юридична думка», 2005. – 848 с.
7. Лазор О.Я. Державне управління у сфері реалізації екологічної політики в Україні : організаційно-правові засади / Передм. і заг. наук. ред. проф. М.Д.Лесечка. – Львів: Ліга-Прес, 2003. – 542 с.
8. Модернізація України, визначення пріоритетів реформ. Проект до обговорення. – К., 2009. – 120 с.

Отримано 24.04.2010

УДК 69.059.7

Д.С.ХАРЧЕНКО

Придніпровська державна академія будівництва та архітектури, м.Дніпропетровськ

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ПРОБЛЕМИ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

Аналізується динаміка основних показників енергоспоживання та енергоємності ВВП в Україні, виявлено основний потенціал енергозбереження.

Анализируется динамика основных показателей энергопотребления и энергоемкости ВВП в Украине, выявлен основной потенциал энергосбережения.

The article analyzes the dynamics of the main indicators of energy consumption and energy intensity of GDP in Ukraine, identified the main potential energy savings.

Ключові слова: енергозбереження, енергоємність ВВП, енергоспоживання.

В умовах обмеження енергетичних ресурсів забезпечення раціонального енергоспоживання визначає темпи та якість розвитку сучасного суспільства. Рівень використання потенціалу енергозбереження на сьогодні в Україні незадовільний, незважаючи на ряд прийнятих законодавчих та інших нормативно-правових актів, спрямованих на